

Osvrt

Giacomo Scotti: Krik iz fojbe

Bojan Horvat

Dana 10. veljače 2007. obilježen je treći po redu Dan sjećanja na žrtve fojbi. Po već uobičajenoj praksi, talijanski neofašistički i revizionistički krugovi iskoristili su priliku i iz svih oružja napali "nižu" slavensku rasu optuživši je za, ni manje ni više, već genocid. Mislilo se ovdje prvenstveno na Hrvate i Slovence koji naravno nisu ostali dužni na provokacije već su uzvratili optužbama za izmišljanje povijesti i negiranje fašističkih zločina tijekom Drugoga svjetskog rata i u poraću. Od navedenih događaja prošlo je punih 60 godina i u tom su razdoblju u talijanskom tisku¹ izašla brojna djela, često sumnjive objektivnosti, vezana uz problematiku fojbi. Druga strana šuti, do sada nije izašlo iz tiska niti jedno cjelovito (i objektivno) djelo koje bi se bavilo samom problematikom fojbi. Ako se sam problem i spominje, onda se to čini vrlo marginalno².

Djelo Giacoma Scottija predstavlja pravo osvježenje, ali kako je i sam autor rekao, još uvijek se čeka na pravo djelo s druge, hrvatsko-slovenske strane. Već u samom uvodu se spominje pomalo nevjerovatan podatak da je "Krik iz fojbe" prvo djelo na hrvatskom jeziku koje se isključivo bavi problemom fojbi. Koji je razlog tome? Moguć razlog je taj što u Hrvatskoj još uvijek nema konsenzusa oko uloge "crvenih i crnih" u Drugom svjetskom ratu što je najočitiije u recentnom događaju oko (pre)imenovanja Trga maršala Tita u Zagrebu. Od osamostaljenja Hrvatske uglavnom se vode rasprave je li više ljudi stradalo nakon Bleiburga ili u Jasenovcu, a fojbe su u svemu tome, svjesno ili nesvjesno, zaobiđene.

Upravo u tome je važnost Scottijeva djela; jedan je od rijetkih koji u jednakoj mjeri kritički analizira talijanske i hrvatske izvore te tako ušutkava profašističke glasove iz Italije, a s druge strane otvoreno poziva hrvatske povjesničare da i sami daju kritički osvrt na problematiku fojbi. Scotti prati logički povijesni slijed, pa tako na početku djela izlaže događaje, ma koliko oni brutalni bili, koji su prethodili fojbama. U njima možemo pronaći uzroke koji su doveli do tako nasilnog rješenja. Prva četvrtina djela obilježena je pojmovima "deportacija", "logori", "ubijanje" i "palež", kao sredstvima provođenima od talijanske vlasti u Istri nakon travnja 1941. te okupacije u Primorju i Dalmaciji. Autor čitatelja pokušava upoznati s događajima prije 8.

---

¹ I ne samo tiska, nego i filmske produkcije. Primjer je film "Srce u jami" ("Cuore nel pozzo")

² v. Mikolić M.:Istra 1941. -1947. i Dukovski D. Rat i mir istarski: Model povijesne prijelomnice

rujna i talijanske kapitulacije da bi se pokušalo shvatiti oduševljenje, zanos, a u nekim slučajevima i ludilo koje je uslijedilo nakon kapitulacije te početak likvidacija, kao i one koji su za to odgovorni. Argumentirano pobija teze nekih talijanskih kvazi-povjesničara u službi mitologiziranja fojbi. Kao pripadnik talijanskog etnosa posebno izdvaja odnos između dviju komunističkih partija, one hrvatske i one talijanske, te uzroke neslaganja, isključivanja i diskriminacije. Djelo je zaključeno s nekoliko svjedočanstava preživjelih sudionika s obje strane i autentičnim fotografijama žrtava, osmrtnicama i prizorima egzodusa nakon rata.

Nakon pročitano djela mogu izreći samo riječi hvale, jer treba imati hrabrosti, ali i želje uhvatiti se u koštac s ovako škakljivom temom koja je i danas češće politička nego historiografska. Sam se autor nikako ne drži samo talijanskih izvora; u jednakoj mjeri koristi i one sa suprotne strane Jadrana, a s obzirom da već više desetljeća živi na ovoj strani Jadrana, ni jezik, ni mentalitet mu nisu strani.

Zbog svega navedenog pomalo me iznenađuje slaba promocija - knjiga je, naime, izašla uz dnevne novine, što odmah potiče na sumnju u stručnost, objektivnost i ozbiljnost samog djela. Kvaliteta tiska također je vrlo upitna, a na nekim mjestima ima neobjašnjivih tiskarskih pogrešaka koje si jedno ozbiljno djelo kao ovo ne smije dopustiti.

Nadam se da će djelo dobiti pažnju koju definitivno zaslužuje i da će reizdanje ispraviti navedene greške.